

Afgørelser – Reg. nr.: 06415.00

Fredningen vedrører: Hvalbensplankeværk

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

09-07-1977

Kendelser

Deklarationer

FREDNINGSNÆVNET>

9/7-1977

U d s k r i f t

a f

kendelsesprotokollen for fredningsnævnet
for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds

---oo0oo---

År 1977, den 9. juli kl. 10 afsagde fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds på dommerkontoret i Aabenraa i sagen:

J. nr. 127/1975

Begæring fra fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt om fredning af et hvalbensplankeværk på matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, Skærbæk kommune,

sålydende

k e n d e l s e:

Ved skrivelse af 25. august 1975 fremsatte fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt i medfør af naturfredningslovens § 11 begæring om rejsning af fredningssag i henhold til lovens § 1, jfr. § 10, med det formål at frede et på matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, Skærbæk kommune, tilhørende gårdejer Thomas Martinsen, eksisterende plankeværk af hvalben. Af skrivelsen fremgår, at plankeværket er ca. 17 meter langt, ca. 25 centimeter bredt og ca. 92 centimeter højt, og at det består af ialt 54 hvalkæber, der er opdelt i 5 fag med en egestolpe i hvert fag og forsynet med en ca. 2 centimeter tyk og 25 centimeter bred egeplanke som overligger. Det oplyses endvidere, at den del af plankeværket, som oprindeligt fandtes under jorden, er bortrådnnet, samt at plankeværket, på hvilket der er indridset årtallet 1772, ligger i en afstand af ca. 4 meter til offentlig vej (vejbælægningen). Som baggrund har plankeværket en ligusterhæk.

Fredningspåstanden gik i hovedtræk ud på, at hvalbensplankeværket ønskedes bevaret i sin nuværende form for eftertiden, at fredningsplanudvalget i samarbejde med Naturhistorisk Museum i Aarhus overtog den fremtidige vedligeholdelse og bevaring uden udgift for ejeren, samt at der etableredes en fredningszone på begge sider af plankeværket i en afstand af 5 meter, indenfor hvilken der ikke måtte placeres bygninger m.v. eller foretages beplantning.

Fredningsnævnet har forelagt sagen for Naturfredningsrådet, der i en erklæring af 7. november 1975 har udtalt:

"Rømø er landskabeligt opdelt i 5-7 N-S-gående zoner, hvis regionale variationer er baggrund for øens økologiske rigdom og dens specielle muligheder og charme, sidstnævnte danner basis for den store turistmæssige interesse. Hertil kommer den variation, som kulturlandskabet først og fremmest via landbrug og bebyggelseszoner tilfører. Dette præg er i høj grad historisk geografisk betinget, og den rige hvalfangerperiode fra 1700-tallet har i denne relation spillet en helt afgørende rolle.

Det nævnte hvalbensplankeværk udgør sammen med Kommandørgården, de smukke portaler på de gamle Rømø-gårde og Kommandørstenene på kirkegården et rigt faceteret, kulturgeografisk mønster fra denne periode, og det er således overordentligt vigtigt, at det bevares for eftertiden.

Rådet har forespurgt Miljøministeriets 4. kontor vedrørende grundlaget for fredning af hvalbensplankeværket i medfør af naturfredningsloven (bestemmelserne i kap. 3). Ministeriet har her henvist til, at der findes adskillige fredninger af stendiger, altså menneskeskabte hegninger, og at genstanden for nærværende sag formentlig kan sammenlignes hermed. Man har endvidere påpeget, at hvalbensplankeværket muligvis falder ind under jordfaste fortidsminder i lovens kap. 7, og det henstilles derfor, at der indhentes en udtalelse fra Fortidsmindeforvaltningen. Uanset om plankeværket skulle være beskyttet ved bestemmelserne i § 48 vil der være stort behov for at det offentlige kan tage sig af vedligeholdelsen af det, som foreslået i fredningspåstandens pkt. 2."

Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen, der nu har overtaget fortidsmindeforvaltningens opgaver, har i en erklæring af 3. december 1975 udtalt, at man stærkt kan anbefale, at det beskrevne hvalbensplankeværk bliver fredet i henhold til naturfredningslovens § 1, således at fredningsplanudvalget og Naturhistorisk Museum overtager vedligeholdelsen. Fredningsstyrelsen gør endvidere opmærksom på, at det ikke vil være foreneligt med gældende praksis at sikre plankeværket på grundlag af bestemmelserne i naturfredningslovens § 48. Styrelsen udtaler derhos yderligere:

" Plankeværket af hvalben har ikke alene naturhistorisk betydning, men har også kulturhistorisk interesse. Der har tidligere på Rømø som på de syd for grænsen liggende vesterhavsøer været flere af den slags plankeværker, men det her omhandlede hvalbens-

plankeværk er det sidste, som er tilbage på Rønø. Det minder ved sit materiale og gennem sin datering til 1772 om øens store tid, da hvalfangsten var en betydelig faktor i øens materielle og kulturelle liv."

Skærbæk kommune har i en erklæring af 18. maj 1976 udtalt:

"Man skal oplyse, at kommunalbestyrelsen ikke for tiden har planer om en udvidelse eller forlængning af vejen ud for hvalbensplankeværket på matr. nr. 336 Juvre, Rønø sogn.

Man vil derfor for sit vedkommende kunne tiltræde, at en del eller hele vejrabatten ud for hvalbensplankeværket inddrages under fredningen.

Man må dog forbeholde sig, at fredningen ikke ved en eventuel senere nødvendig ændring eller udvidelse af vejen vil være til hinder herfor."

Bekendtgørelse om fredningssagens rejsning har været indrykket i Statstidende for den 30. oktober 1976 samt i Vestkysten og Jydske Tidende for den samme dato. Endvidere er særskilt meddelelse herom den 28. oktober 1976 tilsendt ejeren og Skærbæk kommune.

Nævnet har i sagens anledning afholdt møder den 14. september 1976 og den 21. juni 1977. Ejeren, Thomas Martinsen, var mødt under begge møder. På sidstnævnte møde, hvortil der var sket annoncering og indvarsling i overensstemmelse med naturfredningslovens § 14, var endvidere Historisk forening for Skærbæk og omegn repræsenteret. Ejeren var positivt indstillet overfor fredningen af hvalbensplankeværket og kunne godkende det af fredningsplanudvalget udarbejdede udkast til fredningsbestemmelser med visse på mødet foreslåede ændringer. Ejeren fandt det dog rimeligt, at han blev tilkendt en erstatning for de ulemper, der påføres ham ved fredningen og foreslog et beløb på 3.000 kr., svarende til udgiften til materialer til op-sætning af et såkaldt "Jægerhøgn" i samme højde som hvalbensplankeværket fra dets nordlige ende og ca. 15 meter mod øst.

Skærbæk kommune som ejer af matr. nr. 167 Juvre, Rømø sogn, hvortil hører det græsbundne areal mellem plankeværket og den faste vej, har ikke rejst krav om fredningserstatning, men alene taget forbehold om eventuel nødvendig dispensation fra fredningskendelsen i forbindelse med en eventuel vejudvidelse.

Nævnet skal udtale:

Nævnet finder det godtgjort, at det omhandlede hvalbensplankeværk, der er det sidste af sin art på Rømø, har en sådan naturhistorisk og kulturhistorisk betydning, at det bør bevares for eftertiden. Det er endvidere nævnets opfattelse, at der i naturfredningslovens § 1 indeholdes fornøden hjemmel til at frede plankeværket, idet nævnet er enig med Fredningsstyrelsen i, at bestemmelserne i lovens § 48 efter gældende praksis ikke er tilstrækkelig til at sikre plankeværket.

Som følge af det anførte vil det af fredningssagen omfattede hvalbensplankeværk være at frede således:

1.

Det på ejendommen matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, værende hvalbensplankeværk, der bærer årstallet 1772 indridset, skal bevares uændret i sin nuværende form.

2.

Tilsynet med og den fremtidige vedligeholdelse og bevaring af hvalbensplankeværket overtages af fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt i samarbejde med Naturhistorisk Museum i Aarhus.

3.

Der må ikke placeres bygninger, skure, master, foretages ændringer i terrænet eller henlægges affald i en afstand af 4 meter vest for og 4 meter øst for plankeværket. Ejeren må dog opsætte et stakit fra plankeværkets nordende mod øst.

4.

Der må ikke etableres beplantning mellem plankeværket og vejen. Pla-

cering af træer og anden væsentlig ændring af beplantningen indenfor 4-meter zonen bag plankeværket må kun ske efter godkendelse af fredningsplanudvalget.

5.

Der må ikke foretages noget, der på nogen måde kan beskadige plankeværket, såvel over som under jordoverfladen.

6.

Fredningsplanudvalget lader i samarbejde med Skærbæk kommune udføre en afgrænsning af plankeværket indenfor det fredede område vest for plankeværket i overensstemmelse med en af landskabsarkitekt I. P. Junggren Have, Aabenraa, udarbejdet skitse, dateret den 16. juni 1977, der er fremlagt til sagen som bilag 14, og hvoraf fremgår, at der anlægges en grøft i en bredde af ca. 1 meter og i en afstand af 1 meter fra plankeværket, samt at der langs grøftens vestlige side nedlægges en svellekant.

7.

Fredningsplanudvalget foranlediger, at der vest for plankeværket opsættes et diskret skilt med en oplysende tekst.

8.

Påtaleberettiget er naturfredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds og fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt.

Erstatning.

Nævnet finder, at den ejeren Thomas Martinsen, Juvre, tilkommende erstatning for rådighedsindskrænkningen som følge af fredningen bør fastsættes til det af ejeren foreslåede beløb 3.000 kr. der med tillæg af renter som nedenfor bestemt udredes af statskassen med $\frac{3}{4}$ og amtsfonden for Sønderjyllands amt med $\frac{1}{4}$. Da fredningsservitutterne ikke betyder nogen forringelse af pantsikkerheden udbetales erstatningen til ejeren.

Denne kendelse vil ved nævnets foranstaltning være at tinglyse på de berørte ejendomme med prioritet forud for al pantegæld og andre rettigheder af privat oprindelse og de ovenfor under punkt 8 anførte myndigheder som påtaleberettiget.

Ifølge naturfredningslovens § 58 kan denne kendelse af de deri nævnte personer og myndigheder indbringes for Overfredningsnævnet (adresse Nyropsgade 22, 1602 København V.)

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende, men kan under særlige omstændigheder forlænges.

T h i b e s t e m m e s :

Det på matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, værende hvalbensplankeværk, tilhørende Thomas Martinsen, fredes som ovenfor bestemt, og således at tillige et udfor plankeværket værende mindre vejareal, del af matr. nr. 167 Juvre, Rømø sogn, tilhørende Skærbæk kommune, er omfattet af fredningen.

Der tilkendes Thomas Martinsen i erstatning 3.000 kr., der forrentes fra datoen for afsigelsen af denne kendelse til betaling sker med en årlig rente, der er 1% højere end den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto, der var gældende på den nævnte dato.

P. Malchau

N. Aa. Madsen

Christian L. Rodenberg

--ooOoo--

DISPENSATIONER>

Afgørelser - Reg. nr.:

Herunder ses afgørelser i dispensationssager for denne fredning

Fredningsnævnet for Syddjylland Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Tlf.: 9968 8800
E-mail: syddjyllandsyd@fredningsnaevn.dk

27. september 2023
FN SJS 41/2023

FN SJS 41/2023: Ansøgning fra Youri van den Hurk (Norwegian University of Science and Technology) om dispensation til udtagning af prøve fra Hvalbensplankeværket på Rømø

Fredningsnævnet har den 6. juli 2023 modtaget en ansøgning fra arkæolog Youri van den Hurk fra Norwegian University of Science and Technology, der som led i et forskningsprojekt, der beskæftiger sig med forhistoriske hvalknogler – navnlig fra grønlandshvalen – ønsker dispensation til at udtage en mindre prøve (på størrelse med en glaskugle) fra det fredede Hvalbensplankeværk på Rømø.

Fredningsnævnets formand har i medfør af bekendtgørelse om forretningsordenen for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, som anført i afsnittet ”Fredningsnævnets afgørelse”.

Sagens baggrund

Baggrunden for ansøgningen er, at hvalknoglerne i plankeværket kan tidsfæstes til en bestemt periode i historien, hvorfor en prøve fra plankeværket blandt andet vil give forskerne et sammenligningsgrundlag (kulstof 14-datering), når de undersøger knogler fra andre hvaler med det formål at tidsfæste, hvornår disse hvaler – som led i hvalfangst – blev slået ihjel.

Tønder Kommune har skriftligt tilkendegivet, at man ikke fra kommunens side har indvendinger mod, at der udtages en prøve fra plankeværket, idet man vurderer, at prøvetagningen er af så begrænset omfang, at det ikke vil medføre nogen form for negativ påvirkning.

Hvalbensplankeværket ses på fotoet nedenfor:

Hvalbensplankeværket er fredet ved Fredningsnævnets kendelse af 9. juli 1077.

Det følger af fredningsbestemmelsernes § 1, at hvalbensplankeværket skal bevares i sin nuværende form, ligesom det følger af § 5, at der ikke må foretages noget, der på nogen måde kan beskadige plankeværket, såvel over som under jordoverfladen.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Ved brev af 10. september 2023 har fredningsnævnet anmodet Youri van den Hurk, Region Syddanmark, Tønder Kommune, Miljøstyrelsen, Slot- og Kulturstyrelsen, Museum Sønderjylland, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Tønder, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet centralt, Friluftsrådet Tønder, Nationalpark Vadehavet og Vadehavet postkasse om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist til den 25. september 2023.

Museum Sønderjylland har i den forbindelse bemærket, at museet – henset til prøveudtagningens meget begrænsede omfang – ikke har indvendinger mod, at der udtages en prøve fra Hvalbensplankeværket.

Der ses ikke herudover modtaget bemærkninger.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra en foreslået eller fastsat fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Det fremgår videre af stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper eller levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Det fremgår desuden af stk. 3, at medmindre betingelserne i § 65, stk. 3, er opfyldt, kan fredningsnævnet ikke meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning, hvis det ansøgte kan 1) beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de

dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller 2) ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Det er fredningens formål, at hvalbensplankeværket skal bevares. Henset til, at ansøgeren alene ønsker at udtage en meget lille del af plankeværket, findes indgrebet ikke at være i strid med fredningens formål.

Herefter, og da det er fredningsnævnets klare opfattelse, at det ansøgte ikke vil kunne resultere i negative konsekvenser for hverken udpegede Natura 2000-områder eller bilag IV-arter, finder fredningsnævnet, at der kan meddeles dispensation til det ansøgte.

Klagevejledning:

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø,
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevnenes-hus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse

er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevarerklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevarerklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i parts-høring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 27. september 2023

Henrik Tosti
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Youri van den Hurk, yourivandenhurk@gmail.com

Region Syddanmark, miljoe-raastoffer@rsyd.dk

Tønder Kommune, teknisk@toender.dk; ln1@toender.dk; krisped@toender.dk

Miljøstyrelsen, mst@mst.dk

Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk

Museum Sønderjylland, planer@msj.dk

Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening/Tønder, jan@havejan.dk

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk

Dansk Ornitologisk Forening, toender@dof.dk

Friluftsrådet centralt, fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet Tønder, sydvestjylland@friluftsradet.dk

Nationalpark Vadehavet, vadehavet@danmarksnationalparker.dk

Vadehavet postkasse vad@nst.dk